

BİLİŞSEL BUDUN DİL BİLİMİ ÜZERİNE BİR SÖZLÜKÇE DENEMESİ

Şahru Pilten Ufuk¹

¹⁾ Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
İletişim: sspilten@gmail.com

Özet

Bilişsel budun dil bilimi XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişen disiplinler arası bir bilim dalıdır. Dünyada giderek önem kazanan bir alan olmasına karşın Türk literatüründe bilişsel budun dil bilimi üzerine yapılmış çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu çalışmayla, bilişsel budun dil bilimine ait temel kavramlarının tanıtılması ve bu terimler için tarafımızdan kullanılan Türkçe karşılıkların bilim âlemine sunulması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda bilişsel budun dil biliminin temel kavramlarını içeren 86 terimlik alfabetik bir sözlükçe hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler; Bilişsel Budun Dil Bilimi, Terim hazinesi, Sözlükçe

AN ESSAY ON GLOSSARY OF COGNITIVE ETHNOLINGUISTICS

Abstract

Cognitive ethnolinguistics is an interdisciplinary field that has developed since the second half of the twentieth century. Although it is a research field that gains importance in the international scientific scene, there are almost no studies on cognitive ethnolinguistics in the Turkish literature. With this study, it is aimed to introduce the basic concepts of cognitive ethnolinguistics and present the Turkish equivalents for these terms to the scientific world in a compact way. In this direction, an alphabetical glossary containing 86 terms of the basic concepts of cognitive ethnolinguistics has been prepared.

Keywords; Cognitive Ethnolinguistics, Terminology, Glossary

Giriş

XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren insan zihninin işleyişi üzerine çalışmalar hızla artmış, bilim alanları kendi disiplinleri çerçevesinde idrak sistemleri üzerine yoğunlaşmaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak insani bilimlerde *bilişi* (İng. *cognition*) temel alan çok disiplinli bilim dalları gelişmiştir. Bu bağlamda gelişen bilim dallarından bir tanesi de bilişsel budun dil bilimidir.

Bilişsel budun dil bilimi (İng. *cognitive ethnolinguistics*) bilişsel antropoloji, bilişsel dil bilim, bilişsel psikoloji ve bilişsel budun bilim dallarının ortak çalışmaları sonucunda meydana gelen disiplinler arası bir bilim dalıdır. İnceleme alanı düşünce, dil ve kültür arasındaki ilişki ve farklı etnik toplulukların dünyayı algılama biçimleridir. Toplumların algı sistemlerini çözümlenmek için hayvanlar veya bitkiler dünyası başta olmak üzere dünyayı nasıl sınıflandırdıkları üzerine yoğunlaşır. Halk sınıflandırmaları üzerine genel prensipler geliştirmeyi amaçlar.

Dünyada giderek önem kazanan bir alan olmasına karşın Türk bilim dünyasında bilişsel budun dil bilimi üzerine yapılmış çalışmalar yok denecek kadar azdır. Türk bilişsel budun dil biliminin konularını, bakış açısını ve yöntemini ortaya koymak amacıyla tarafımızdan yazılmış *Türk Bilişsel Budun Dil Bilimine Giriş Halk Sınıflandırmaları -Temel Aşamalar-* (Grafiker Yayınları, Ankara, 2017) adlı kitap bu konudaki çalışmaların ilki olarak gösterilebilir.

Bu çalışmayla, bilişsel budun dil bilimine ait temel kavramlarının tanıtılması ve bu terimler için tarafımızdan kullanılan Türkçe karşılıkların derli toplu biçimde bilim âlemine sunulması amaçlanmaktadır. Böylelikle sonraki çalışmalarda kullanılacak terimlerde birlik sağlanmasına katkıda bulunmak istenmektedir. Bu doğrultuda bilişsel budun dil biliminin temel kavramlarını içeren alfabetik bir sözlükçe hazırlanmıştır.

Bilişsel budun dil biliminin terim hazinesi ve sözlükçenin oluşturulmasında izlenen yollar hakkında birkaç not

Bilişsel budun dil bilimi yirminci yüzyılın son yarısında gelişen bir bilim dalıdır. Bu alanla ilgili dünya literatüründe 1960-2000 yılları arasında verilen ilk dönem eserleri olarak adlandırabileceğimiz yayınlarda tam bir terim birliği yoktur. Bu dönemde aynı kavramlara farklı bilim adamları tarafından farklı isimlendirmelerde bulunulmuştur. Bu durumun sebebi bilim dalının yeniliğinin yanı sıra disiplinler arası yapısıdır. Alana katkı yapan farklı bilim dallarındaki araştırmacıların kendi alanlarındaki

terimleri bu alana aktarma eğilimi gösterdiği ya da aynı kavram için getirmiş olduğu kendi uzmanlık alanına özgü bakış açısını vurgulamak istediği düşünülebilir.

Terminolojide oluşan farklılıkların bir bölümü de bilim adamlarının kendi türettikleri terimlerde sonraki eserlerinde değişikliklere gitmelerinden kaynaklanmaktadır. Bazı değişiklikler kısmî olabildiği gibi kullanılan terimin tam olarak değiştirildiği çok sayıda örnek de bulunmaktadır. Üzerinde değişiklik yapılan terimlerden bazıları diğer araştırmacılar tarafından benimsenirken bazıları benimsenmemiş ve üretilen ilk terimin kullanımı sürdürülmüştür. 2000 yılı sonrası ise bu alanla ilgili terim hazinesinin büyük ölçüde standart hâle geldiği ve alana katkı yapan farklı disiplinlerin temsilcilerinin de uzlaşılan terimleri benimsediği görülmektedir.

Tüm bunlar göz önüne alınarak bilişsel budun dil bilimi sözlükçesine dâhil edilen kelimelerin seçiminde iki temel ölçüt kullanılmıştır. Birinci ölçüt terimlerin kullanım alanıdır. Bu ölçüt uyarınca sözlükçede (i) bilişsel budun dil bilimi alanına özgü terimler, (ii) diğer bilişsel bilimlere özgü olmakla birlikte bilişsel budun dil biliminde de yararlanılan temel kavramları ifade eden terimler, (iii) başta dil bilim olmak üzere diğer bilim dallarında yaygın olarak kullanılan terimlerin yeni anlam ve kullanım özellikleri yüklenerek bilişsel budun dil bilimi ile ilişkilendirilen biçimleri yer almaktadır.

İkinci ölçüt ise kullanım sıklığıdır. Sözlükçede literatürde yaygın olarak kullanılan terimlere yer verilmiştir. Bu doğrultuda dünyada büyük ölçüde kabul gören Berlin vd. (1973) tarafından ortaya koyulmuş ve daha sonra Berlin (1992) tarafından bir takım değişikliklerle geliştirilmiş olan terimlere ağırlık verilmiştir.

Sözlükçede aynı ya da benzer kavramlar için türetilen farklı terimlere madde başı olarak yer verilmiştir. Bununla birlikte bu tarz terimler için ayrıca açıklama yapılmamış, terimin yaygın olarak kullanılan karşılığına göndermede bulunulmuştur. Terimlerin Türkçeleri madde başı olarak verilmiştir. İngilizce karşılıkları ise parantez içinde yer almıştır. Bilişsel budun dil bilimine has terimlerin sahip olduğu anlam, mümkün olduğunca yararlanılan eserlerden referans gösterilerek açıklanmıştır. Bilişsel budun dil bilimciler tarafından sıkça kullanılan fakat bu alana has olmayan terimlerde ise sadece açıklama yapmakla yetinilmiştir.

Bilişsel budun dil bilimi sözlükçesi

âlem (İng. *kingdom*): Linnean taksonomisindeki yedi zorunlu aşamanın 1.'si; Berlin vd. (1992)

tarafından ortaya konulan halk sınıflandırma sisteminin ilk aşaması. Berlin vd. (1973) ilk çalış-malarında bu ulamı *tek başlangıç* (İng. *unique beginner*) olarak isimlendirmiştir. Daha sonraki çalışmalarında ise bu ulam için *âlem* (İng. *kingdom*) terimini kullanmıştır. Bununla birlikte literatürde bu kavram için halk sınıflamalarına özgü ayırıcı biçiminden ötürü *tek başlangıç* terimi daha fazla yaygınlık kazanmıştır. bkz. *tek başlangıç*

algı (İng. perception): Duyu organları aracılığıyla alınan uyarıların zihinde anlamlı hâle gelmesi. Bilişsel budun dil bilimi “algı” kavramını bireysel bir eylem olarak değil, etnik toplulukların dünyayı algılama biçimleri şeklinde görür. Etnik toplulukların siyasi, kültürel, coğrafi, demografik özellikleri ile algılama sistemleri arasındaki bağlantıları araştırır. Dile yansımalarından hareketle toplumların algı farklılıklarını ve benzerliklerini tespit etmeye çalışır.

alt aşama taksonları (İng. subordinate taxa): Halk sınıflandırmalarında bir üst aşamanın içerdiği sınıf veya sınıflar. Berlin (1992)’nin ortaya koymuş olduğu halk sınıflandırmasının en kapsamlısı *tek başlangıç/âlem* aşamasıdır. Diğerler aşamalar kapsam sırasına göre *yaşam biçimi, orta derece, cins, tür* ve *çeşit* taksonlarıdır.

alt cins (aşama) taksonları (İng. subgenetic taxa): Berlin (1992) tarafından ortaya konulan evrensel halk sınıflandırmasında cins aşamasının altında yer alan “tür” ve “çeşit” aşamaları.

analiz edilemeyen basit isimler (İng. unanalyzable primary lexemes): bkz. *basit isimler*

ayrışıklık (İng. mutually exclusivity): Ayrışıklık Berlin (1992)’in evrensel halk sınıflandırmasında ortaya koymuş olduğu hiyerarşik aşamalara dâhil olan taksonların en temel özelliğidir. Aynı aşamanın taksonları ayrışiktir yani birbirinden bağımsızdır (Berlin, 1992). Bu yüzden sınıflandırılacak olan her bir varlık, bir aşamanın kapsadığı, kendine uygun tek bir sınıfın (taksonun) içinde yer almalıdır. Hiçbir varlık iki sınıfın birden üyesi olamaz. Dolayısıyla, ideal sınıflandırmada, her bir N varlığı için bir sınıf bulunmalıdır (Romano, 2011: 245).

aile benzeşmesi (İng. family resemblances): Wittgenstein’in Eleanor Rosch’u etkileyerek ilk örnek kuramının temelini oluşturan sınıflandırma görüşü. Wittgenstein (1953)’a göre bir ailenin üyeleri birbirine saç rengi, yüz özellikleri, göz rengi gibi çeşitli yönlerden benzer. Bununla birlikte bütün üyeler tarafından paylaşılan bir özellik yoktur. Aynı şekilde kavramlar da klasik görüşün ileri sürdüğünün aksine “ortak özelliklerine” göre “belirgin sınırlarla” sınıflanmazlar.

Kavramları birleştiren şey ortak özellikler değil “aile benzeşmesi”dir.

Halk sınıflandırmasının temelinde aile benzeşmesi yatar. Bir kaktüsle güllü çiçek sınıfında birleş-tirebilecek olan biçimsel özellikleri değil o toplumun zihninde sahip oldukları aile benzerliğidir.

basit birincil isimler (İng. simple primary names): bkz. *basit isimler*

basit isimler (İng. simple names): Kök durumunda, dil bilimsel olarak analiz edilemeyen birincil isimler: ör. Ing. *fish* “balık”. Bilişsel budun dil bilim bulguları “tek başlangıç”, “yaşam biçimleri” ve “cins” aşamalarının bütün dünya dillerinde birincil sözlük birimlerle gösterildiğini ortaya koyar. Ing. *plant* “bitki”, *animal* “hayvan”, *tree* “ağaç”, *fish* “balık” gibi basit isimler birincil isimlerin üç alt türünden en çok tercih edilenidir (bkz. *birincil isimler*). Daha önceki yıllarda Berlin vd. (1973) tarafından *analiz edilemeyen basit isimler* (İng. *unanalyzable primary lexemes*) olarak adlandırılmış olan terim, literatürde *basit sözlük birimler* (İng. *simple lexemes*) veya *basit birincil isimler* (İng. *simple primary names*) şeklinde de kullanılmaktadır.

basit sözlük birimler (İng. simple lexemes): bkz. *basit isimler*

betik (İng. script): bkz. *idealize edilmiş bilişsel modeller*

bilimsel sınıflandırma (İng. scientific taxonomy): bkz. *Linnean taksonomisi*

biliş (İng. cognition): İnsanın, kendini ve çevresini anlama/yorumlama ve öğrenme eylemlerini gerçekleştirmesini sağlayan zihinsel etkinlikler. Zihinle ilgili son dönem çalışmaları biliş ve sınıflandırma arasındaki ilişkiyi ortaya koyar (Lakoff, 1987: 118-119). Birey algı ve deneyimlerinin süzgecinden geçirecek oluşturduğu halk sınıflandırma modellerini dile yer-leştirir. Bu özelliğiyle halk sınıflandırmaları bilişle yakından ilişkilidir (bkz. Conklin, 1962; Frake, 1961, 1962; Lakoff, 1987; Ellen, 1993; Sokal, 1995; Atran, 1999; Waxman, 1999).

bilişsel (İng. cognitive): İnsan zihninin işleyişiyle ilgili.

bilişsel alan (İng. cognitive domain): bkz. *idealize edilmiş bilişsel modeller*

bilişsel antropoloji (İng. cognitive anthropology): Batı'da gelişen kavramsal sınıflama yaklaşımının etnografik çalışmaların verilerini çarpıttığı eleştirileri sonucu ortaya çıkan, antropolojide kültürel gerçekliğin incelenen toplumun kavramlarından hareketle, söz konusu toplumun yaşadığı ve algıladığı biçimde betimlenmesi gerektiğini vurgulayan disiplin (Pilten Ufuk, 2017).

bilişsel budun dil bilimi (İng. cognitive ethnolinguistics): Düşünce, dil ve kültür arasındaki ilişkiyi, farklı etnik toplulukların dünyayı algılama ve düşünme biçimlerini dildeki yansımalarından hareketle inceleyen bilim dalı. Bilişsel budun dil biliminde Lublin budun dil bilimi okulu ve Amerikan okulu olmak üzere iki farklı yaklaşım vardır. Bununla birlikte “bilişsel budun dil bilimi” terimiyle genel olarak antropolojik dil bilime bağlı olarak gelişen bilişsel budun dil bilimi kastedilmektedir (Pilten Ufuk, 2017).

bilişsel dil bilim (İng. cognitive linguistics): Dile insan zihninin işleyişi açısından yaklaşan dil bilim disiplini.

bilişsel özellikler (İng. cognitive properties): Genel olarak “İnsan zihninin işleyişiyle ilgili özellikler” (bkz biliş) şeklinde tanımlanan terim bilişsel budun dil biliminde çoğunlukla “içinde bulunduğu çevrenin bireyin bilişine olan etkisiyle bir kavrama eklenmiş özellikler” anlamında kullanılır. İlk örnek ve halk sınıflandırması terimleriyle yakından ilişkilidir. Örneğin her insanın zihninde bir çiçek ilk örneği bulunabilir. Fakat bu ilk örnek bireyin yaşadığı toplumun iktisadi ve sosyal yapısına, içinde bulunduğu çevrenin coğrafi ve iklim özelliklerine göre farklılık gösterecektir. Zihinlerindeki ilk örnek uyarınca Türkiye Türkçesi konuşurları için çiçeğin başlıca bilişsel özellikleri saksıda yetişmesi, küçük boy olması ve çiçek açmasıdır. Bu doğrultuda pek çok kültürde ağaç olarak görülen Japon cüce ağaçları bonsailer Türk halk bitki sınıflandırmasında çiçek sınıfına dâhil edilir (bkz. Pilten Ufuk, 2017).

bilişsel psikoloji (İng. cognitive psychology): Bilişsel psikoloji düşünme, hissetme, öğrenme, anımsama, karar verme, dil, problem çözme ve yargılama gibi zihinsel süreçlerin incelenmesini konu alan psikoloji dalıdır.

birimsel sözlük birimler/etiketler (İng. unitary labels/lexemes): bkz. *birincil sözlük birimler*

birincil isimler (İng. primary names): bkz. *birincil sözlük birimler*

birincil sözlük birimler (İng. primary lexemes): Berlin vd. (1973) tarafından ortaya koyulan bir terimdir. Daha sonra Berlin (1992) tarafından *birincil isimler* (İng. *primary names*) şeklinde kullanılmaya başlanmıştır. Anlam açısından birlik içinde olan, ifade ettiği kavramı bir üst sınıfla ilişkilendiren herhangi bir parçaya sahip olmayan isimlerdir. Birincil isimler genellikle tek bir kelimedenden oluşur. Fakat birden fazla ifadeden oluşmakla birlikte tek bir varlığı ifade eden isimler de birincil kabul edilir. Birincil isimler üç alt türden oluşur: *basit, işlek ve işlek olmayan*. Halk sınıflandırmasında yaşam biçimleri ve cins taksonları birincil isimlerle belirtilir. Conklin (1962)'in *birimsel sözlük birimler/etiketler* (İng. *unitary labels/lexemes*) terimiyle büyük oranda denktir.

birleşik birincil etiketler/sözlük birimler (İng. composite labels/lexemes): Bir üst sınıf ulama gönderme yapan bir unsur ve bu unsura uygun bir özellik içeren çok köklü terimler. Conklin (1962)'e has bir terimdir.

birleşik birincil etiketler/sözlük birimler (İng. compound unitary labels/lexemes): Conklin (1962) tarafından türetilmiştir. Anlam açısından Berlin (1992)'nin *işlek olmayan sözlük birimler* terimine büyük ölçüde yakındır.

biyolojik taksonomi (biyolojik sınıflandırma, İng. biological taxonomy): bkz. *Linnean taksonomisi*.

çağdaş ulam kuramları (İng. modern category theories): 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren klasik ulam teorisine karşı ortaya koyulan bir dizi kuramdır. Klasik görüşü tamamen yanlış olarak kabul etmez. İnsanların çoğunlukla nesnelere, paylaş-tıkları aşikar özellikler temelinde kategorize ettiğini fakat sınıflandırmanın bundan çok daha karmaşık olduğunu savunur. Farklı sınıflandırma biçimleri için çeşitli teoriler ortaya koyar (Pilten Ufuk, 2017: 41).

Çağdaş ulam kuramlarının başında Wittgenstein (1953)'in “aile benzeşmesi” teorisi gelir. Bu çalışmayı Berlin ve Kay (1969)'ın “renklerin evrenselliği”, Labov (1973)'un “belirsiz sınırlar” ve Rosch (1973) tarafından diğer çağdaş ulam kuramları üzerine yapılandırılarak ortaya koyulan “ilk örnek” kuramları izler. Son olarak söz edilmesi gereken bilgisayar teknolojisi ve istatistik alanındaki gelişmelerden hareketle ortaya koyulan “kavramsal kümeleme” kuramıdır.

Wittgenstein, Berlin, Kay ve Rosch tarafından sınıflandırma, insan zihni ve toplumlar üzerine ortaya koyulan bulgular; araştırmacıların toplumların tabiatı nasıl sınıflandırdıkları konusunda bilişsel bir bakış açısıyla

evrensel prensipler geliştirdikleri “halk sınıflandırması” kuramının gelişmesine yardımcı olmuştur (Pilten Ufuk, 2017: 26).

çatı (İng. frame): bkz. *idealize edilmiş bilişsel modeller*

çeşit (İng. varietal): Berlin (1992) tarafından ortaya konulan halk sınıflandırma sistemlerinin altıncı ve son aşamasıdır. Ender görülür, oluştuklarında halk türlerini alt bölümlere ayırır. Evcilleştirilmiş veya ekonomik açıdan önemli türler ihtiva eder. İkincil isimlerle kurulur. Ör. *Mayer yediveren bodur limon ağacı, güz acı çiğdemi*.

çimot (İng. greb): Brown (1984) küçük otsu bitkiler kavramını karşılamak için İngilizce *grass* “çim” ve *herb* “ot” sözcüklerinin birleşmesiyle oluşturduğu *greb* sözcüğünü kullanmıştır. *greb*’i Türkçeleştirmek amacıyla tarafımızdan *çim* ve *ot* kelimelerinin birleş-tirilmeyle *çimot* kelimesi türetilmiştir (Pilten Ufuk, 2017).

cins (İng. generic, folk generic): Berlin (1992) tarafından ortaya konulan halk sınıflandırma sisteminin dördüncü ve en temel aşamasıdır. Cins sınıfı biyolojik halk sınıflandırmalarında en kalabalık sınıftır ve Berlin’e göre psikolojik olarak temel veya belirgin soyutlama seviyesini teşkil eder (Brown, 2000: 66). Bu aşamaya dâhil olan varlıklar birincil isimlerle adlandırılır. Çoğunlukla birincil isimler tek kelimedenden oluşur: Ör. *söğüt, meşe, çam, gül*.

cins yükseltme (İng. generic elevation): Halk sınıflandırmalarında çok anlamlı bir terimin hem (ilk örnek olarak düşünülebilecek) bir alt tür sınıfını hem de onun üst sınıfını ifade etmesini Hunn (1976) tarafından kullanılmaktadır.

çok anlamlılık (İng. polysemy): Bir sözün birden fazla anlamı olması. Çok anlamlılık halk sınıflandırmasında “belirli sınıfların temsilcilerinin aynı zamanda alt aşamaları kapsayan özelliğine olması” olarak ele alınmıştır.

Tek başlangıç aşamasını temsil eden kelimelerin aynı zamanda alt taksonlarını da ifade eden çok anlamlı bir yapıya sahip olması dillerde evrensel olarak görülen gelişimlerden biridir (Berlin, 1992).

Halk sınıflandırmalarında çok anlamlı bir terimin hem (ilk örnek olarak düşünülebilecek) bir alt tür sınıfını hem de onun üst aşamasını ifade etmesi durumuna da sıkça rastlanır. Bu durum Hunn (1976) tarafından *cins yükseltme* (İng. *generic elevation*), Berlin vd. (1973) tarafından *öznel halk cins çok anlamlılığı* (İng. *specific-folk generic polysemy*),

Forth (1995) tarafından *sınıf çok anlamlılığı* (İng. *taxonomic polysemy*) terimi ile ifade edilmiştir.

etnobiolojik adlandırma (İng. ethnobiological nomenclature, nomenclature in folk biology): Bitki ve hayvanların halk tarafından isimlendirilmesi. Budun dil bilimciler halk sınıflandırmalarında yer alan bitki ve hayvanların isimlerinin tesadüfi olmadığını, bu adlandırmalarda tek başlangıç, yaşam biçimi ve cins taksonlarının birincil diğer aşamaların ise ikincil isimlerle ifade edilmesi gibi çok sayıda evrensel özellikler bulunduğunu ortaya koymuş-tur (bkz. Conklin, 1962; Berlin vd., 1973; Berlin, 1992; Brown, 2000).

etnobiolojik ulamlar (İng. ethnobiological categories): Bitki ve hayvanların belirli bir topluluk tarafından, söz konusu halkın sınıflandırma ölçütlerine göre ortaya konulmuş sınıfları. Berlin (1992)’e göre halk sınıflandırmasında *tek başlangıç, yaşam biçimi, orta derece, cins, tür* ve *çeşit* olmak üzere altı evrensel etnobiolojik ulam vardır. Etnobiolojik ulamlar kültürel değişimlere duyarlıdır. Toplumdaki değişime paralel olarak zaman içinde değişim ve gelişim gösterebilirler.

etnobotanik sınıflandırma sistemleri (İng. ethnobotanical classification systems): Bitkilerin ulamlara ayrılmasında belirli bir halk topluluğu tarafından ortaya koyulmuş sınıflandırma ölçütleri uyarınca işleyen sınıflandırma düzeni. Diğer sınıflandırma sistemlerinde olduğu gibi etnobotanik sınıflandırma sistemlerinde de evrensel özelliklerin yanı sıra toplumsal özellikler yer alır (Berlin, 1992).

evrensel dil benzerlikleri (İng. linguistic universals): Doğal dillerin hepsinde düzenli olarak bulunan ve hepsi için geçerli olma potansiyeli olan özellikler. Yüzlerce dilin halk sınıflandırma sistemleri üzerine yapılan araştırmaların karşılaştırılmasıyla farklı toplulukların isimlendirme sistemlerinde çok sayıda evrensel dil benzerliği olduğu ortaya koyulmuştur (Berlin vd., 1973; Berlin, 1992). Evrensel dil benzerlikler Chomsky’nin evrensel dil bilgisi teorisinin de temelini oluşturmuştur.

fenotip (İng. phenotype): Kalıtsal yapının dışa akseden görünümü; aynı tür fertlerini belirleyen gözle görülebilen özelliklerin tümü. İnsanlar tabiatta benzer olarak gördükleri diğer türleri temel alarak bir organizma hakkında biyolojik tümevarımlarda bulunur (Medin ve Atran, 2004). Halk sınıflandırmaları belirgin biyolojik türler arasındaki bölgesel fenotipik ilişkilerin bilişsel değerlendirmelerini esas alır (Atran, 1990: 197) (Pilten Ufuk, 2017: 23).

halk çeşitleri (çesit, İng. folk varieties, varietal): bk. *çesit*

halk sınıflandırmaları (İng. folk taxonomies, ethnobiological classification, folk classification): Bir dil topluluğundaki üyelerin, “halkın” bitki ve hayvanları isimlendirme sistemleri (Brown, 2000: 65). Konuşma topluluğu üyelerinin etraflarını kuşatan dünyayla etkileşimlerini esas alan halk sınıflandırmalarını bilim adamı olmayan kişiler tarafından tabiat dünyasını düzenlemek, isimlendirmek ve anlamak amacıyla ortaya konulmuş sınıflandırma sistemleri olarak da tanımlamak mümkündür (Pilten Ufuk, 2017: 51).

idealize edilmiş bilişsel modeller (İng. idealized cognitive models): Lakoff (1987) tarafından “bir bilginin tanımlandığı bilgi temelli veya yapılandırılmış kavramsal karmaşık birimler” için kullanılan terim. İdealize edilmiş bilişsel modeller dünya veya diğer mental birimler hakkında serbestçe yapılandırılmış varsayım setlerini, bir kelimeyi veya kelime setlerini merkeze alarak, bu kelimelerin ilk örnek anlamlarının temeli ve geçmişi olarak hizmet eder, zihnimizdeki bilgileri düzenler (Pilten Ufuk, 2017: 49). Bu kavram için Langacker (1986, 2008) *bilişsel alan* (İng. *cognitive domain*), Fillmore (1982) *çatı* (İng. *frame*), Schank ve Abelson (1977) *betik* (İng. *script*) terimlerini kullanmıştır.

idrak (İng. comprehension): Zihinde gerçekleşen anlama, kavramlar arasındaki ilişkileri kavrama ve akıl erdirmeye süreçleri. Bilişsel budun dil bilimi “idrak” kavramını bireysel değil toplumsal anlamda ele alır. Toplumların anlama ve idrak etme sistemlerini, bu sistemlerdeki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyma amacıyla halk sınıflandırmalarından yararlanır (Atran, 1998).

iki terimli tanımlar (İng. binominal labels): bk. *ikincil isimler*.

ikincil isimler (İng. secondary names): bkz. *ikincil sözlük birimler*

ikincil sözlük birimler (İng. secondary lexical items): Berlin vd. (1973) tarafından “birincil bir ismin onu çeşitli özellikleri açısından tanımlayan bir niteleyici ile birlikte kullanılmasıyla oluşturulmuş isimleri” ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Bu terim Berlin (1993)’den itibaren *ikincil isimler* (İng. *secondary names*) şeklinde kullanılmıştır. Halk sınıflandırmasında tür ve çeşit aşamaları genellikle bu yolla adlandırılır. Ör. *acı çiğdem, güzel avrat otu, güz acı çiğdemi*.

ikonik terimler (görüntüsel, İng. iconic terms): İfade edilen varlığı görsel açıdan tasvir eden

terimler, hanımelinin zarif bir ele benzemesi gibi. Etnobiyojik adlandırmada ikonik terimlerden öğren-me, hatırlama ve onlardan yararlanma açısından sağladığı kolaylıklar dikkate alınarak sıklıkla yararlanılmıştır. Böylelikle oldukça hacimli etnobiyojik sözcük dağarcığını denetlemesi gereken okuyazar olmayan geleneksel topluluklar tarafından gereksinim duyulan bilişsel güç miktarı azaltılmıştır (Berlin, 1992: 26-27).

ilk örnek (ön tür, İng. prototypes): Bir sınıfın zihinde canlanan ilk üyesi (Rosch, 1973), çeşitli ulamların en iyi örnekleri (Yule, 2006: 106), temsilci (Katamba, 2005: 128).

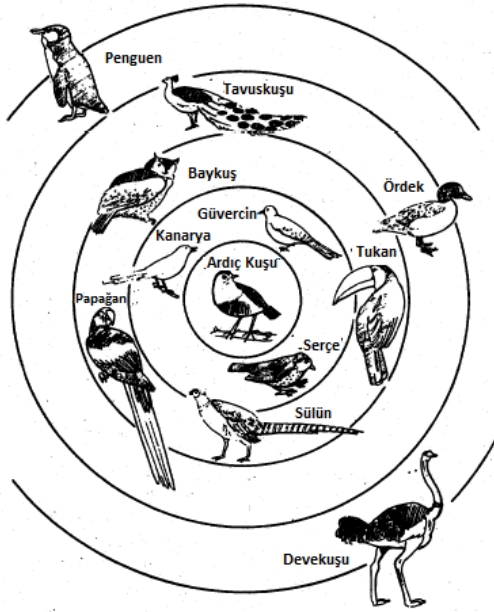
Bir ilk örneği belirleyen üç temel özellik bulunmaktadır: (i) sıklık (İng. *frequency*), (ii) aile benzeşmesi (Rosch ve Mervis, 1975), (iii) bir ulamın amacı/işlevi (Barsalou, 1985).

ilk örnek etkisi (İng. prototype effect): Lakoff (1987) tarafından ortaya koyulan terim “zihinde yerleşik hâlde bulunan ilk örneklerin düşüncenin her boyutunu etkilemesi” anlamında kullanılmaktadır. Ör. *bekar* kavramının herkesin belirli bir yaşa ulaştıktan sonra evlenmesi beklenen bir toplum algısının varlığına dayanması (Lakoff, 1987: 68).

ilk örnek kuramı (prototip teorisi, İng. prototype theory): Çoğu kavramsal ulamın zihinde ilk örneklerinin bulunduğu ilkesine dayanan, Eleanor Rosch tarafından 1970’lerde ortaya konulan kuram. Bir ilk örnek çoğunlukla karakteristik özelliklerin zihin haritası şeklinde öngörülür. Örneğin “kuş” sınıfının içinde yer alan her kuş ulamı aynı şekilde temsil etmez. İnsanların zihninde kuş ulamının üyeleri için tüylere, gagaya, uçma yeteneğine sahip olmak vb. bir takım karakteristik özellikler vardır. Bu özelliklere en çok sahip olan tür onlar için “kuş” ulamının en iyi temsilcisidir. Karakteristik özelliklere daha az sahip olan türler de “aile benzerliği”nden ötürü o ulam içinde değerlendirilmeye devam eder (bkz. Şekil 1).

Rosch (1975) bu durumu deneylerle ortaya koyduğu araştırması sonucunda ilk örnek kuramının temelini oluşturan aşağıdaki çıkarımlarda bulunur:

1. Kelimeler en iyi temsilcisi baz alınarak tanımlanır.
2. Kelimeler (veya ulamlar) belirgin olmayan sınırlara sahiptir.
3. Bazı üyeler belirli bir ulamın diğer üyelerinden daha iyi örneklerdir.
4. Kelimenin/ulamın anlamı kültüre ve bağlama bağlıdır.

Şekil 1: Rosch (1975)'e göre kuşların dereceleri (Kaynak: Aitchison, J. (1987: 54) (Aktaran Pilten Ufuk, 2017: 46))

isimlendirme (İng. nomenclatural): Bir toplumun, bilim, sanat vb. topluluğunun kavramlar veya varlıkları adlandırma eylemi. Bilişsel budun dil bilimciler bu eylemin belirli yönleriyle evrensel, belirli özellikleriyle yerel unsurlara sahip bir sistem dâhilinde gerçekleşmekte olduğunu göstermiştir. Ayrıca isimlendirme sistemleriyle ilgili yapılan karşılaştırmalı araştırmalar isimlendirme yöntemleriyle toplumun kültürel özellikleri, toplumun yapısı, demografik ve iktisadi özellikleri üzerinde doğrudan bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bu tespitler doğrultusunda neyin ne şekilde isimlendirildiği veya isimlendirilmediği o toplumun yapısı hakkında kanıtlar ortaya koymaktadır.

işlek analiz edilebilir birincil sözlük birimler (İng. productive analyzable primary lexemes): bkz. işlek sözlük birimler

işlek sözlük birimler (İng. productive lexemes): Berlin vd. (1973) tarafından karma birincil isimleri sınıflandırmak için kullanılan terimlerden biridir. İşlek sözlük birimler iki veya daha fazla kelimedenden oluşur. Kelimeyi oluşturan ikinci isim bilimsel taksonomideki aile veya cins taksonlarında olduğu gibi kelimenin dâhil olduğu üst sınıfı gösterir (ör. İng. *catfish* “kedi balığı”). Berlin vd. (1973)'de bu terim **işlek analiz edilebilir birincil sözlük birimler** (İng. *productive analyzable primary lexemes*) olarak da geçer. Berlin (1992) bu terimi **işlek isimler** (İng. *productive names*) veya **işlek karma birincil isimler** (İng. *productive complex primary names*) biçiminde kullanır. Bu terim kısmen Conklin (1962)'nin ortaya koyduğu **birleşik birincil etiketler (sözlük birimler)** (İng. *composite labels/lexemes*) ile benzerlik gösterir.

işlek isimler (İng. productive names): bkz. işlek sözlük birimler

işlek karma birincil isimler (İng. productive complex primary names): bkz. işlek sözlük birimler

işlek olmayan sözlük birimler (İng. unproductive lexemes): Berlin vd. (1973) tarafından karma birincil isimleri sınıflandırmak için kullanılan bir terimdir. İşlek olmayan birincil isimler iki veya daha fazla kelimedenden oluşur. Kelimeyi oluşturan ikinci isim bilimsel taksonomideki aile veya cins taksonlarında olduğu gibi bir üst sınıfı göstermez: Ör. *kedigözü* bir göz çeşidi değildir. Berlin (1992) bu terimi **işlek olmayan isimler** (İng. *unproductive names*) veya **işlek olmayan karma birincil isimler** (İng. *unproductive complex primary names*) biçiminde kullanır. Conklin (1962) tarafından **birleşik birincil sözlük birimler** (İng. *compound unitary labels/lexemes*) veya **parçalı sözlük birimler** (İng. *segmentable lexemes*) olarak adlandırılan terimle ile büyük ölçüde benzerlik gösterir.

işlek olmayan isimler (İng. unproductive names): bkz. işlek olmayan sözlük birimler

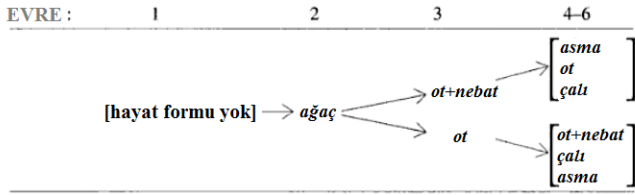
işlek olmayan karma birincil isimler (İng. unproductive complex primary names): bkz. işlek olmayan sözlük birimler

karma birincil isimler (İng. complex names): İki veya daha fazla kelimedenden oluşan yapılardır. İşlek sözlük birimler ve işlek olmayan sözlük birimler olmak üzere iki grupta incelenir.

kodlama (İng. codify): Zihindekilerin dile aktarımı. Bir kültürdeki pek çok önemli bilişsel ulamın kelime hazinesi yoluyla temsil edildiği budun biliminde kabul gören bir gerçektir (Pilten Ufuk, 2017). İnsanların çevrelerindeki dünyayı isimlendirme eylemleri rastgele gerçekleşmez. Geleneksel insanların bölgesel çevreleri hakkındaki bilgileri ve türlerin belirgin şekil bilgisi ve davranış özellikleri bu türlere işaret etmek üzere kullanılan etnobiyojik isimlere direkt olarak kodlanmıştır (Berlin, 1992; Leyew, 2011). Örneğin Haida halk bitki sınıflandırmasında *eğrelti otları* “yararlı”, “sofralık”, “tedavi edici” ve “bu özelliklerin hiçbirini taşımayanlar” şeklinde dörde ayrılmıştır. Bu Haida halk bilgisinin hedeflerini ortaya koyan önemli bir kodlamadır (Kess, 1992: 235).

Brown (1984) küresel olarak ayrılmış çok sayıdaki dilden deliller toplayarak hem bitki hem de hayvan yaşam biçimi ulamlarının az ya da çok sabit düzenlerle, sözlüksel olarak kodlanarak dillere eklen-diğini delillerle ortaya koymuştur. Bu verilerden hareketle halk biyolojisinde yaşam biçimi ulamlarının sözlük kodlama sırasını

aşağıdaki şekilde (Şekil 2) tasvir etmiştir (Aktaran Pilten Ufuk, 2017).

Şekil 2: Bitki yaşam biçimleri kodlama sıralaması (Kaynak: Brown (2000: 67) Figure 2: Plant-life form encoding sequence)

Linnean taksonomisi (İng. *Linnaean taxonomy*): İsveçli bilim adamı Carl von Linné (1707-1778) tarafından tasarlanan ve bilim camiasında kabul gören canlı sınıflandırılması. Canlılara iki bölümlü Latince isimler verilen bu sistemde birinci bölümde yer alan isim canlıyı bireysel olarak tanımlarken ikinci bölümde yer alan isim organizmanın hangi aileye mensup olduğunu ifade eder (Wallace, 2006: 5). Linnean taksonomisindeki yedi zorunlu aşama şunlardır:

- Alem (İng. *Kingdom*)
- Filum (İng. *Phylum*, çoğulu *Phyla*)
- Sınıf (İng. *Class*)
- Takım (İng. *Order*)
- Aile (İng. *Family*)
- Cins (İng. *Genus*, çoğulu *Genera*)
- Tür (İng. *Species*)

orta (İng. *intermediate*): bkz. *orta aşama taksonları*

orta aşama taksonları (İng. *intermediate taxa*): Berlin (1992) tarafından ortaya konulan halk sınıflandırma sisteminin üçüncü aşaması. Bu aşama yaşam biçimleri ve cins aşamalarının arasında olduğu için “orta” olarak adlandırılır. Bunlar dillerde isimlen-dirilmeyen fakat insanlar için önem taşıyan biyolojik ulamlardır (Berlin, 1992: 33; Brown, 2000: 66). Bu özelliğinden dolayı *örtülü ulamlar* olarak da adlandırmıştır (Berlin, Breedlove ve Raven, 1968). Brown (2000: 66) bu ulamı İngilizcedeki *evergreen tree* (yaprak dökmeyen ağaç) sözcüğüyle örneklendirir. Bu sözcük *tree* “ağaç” sözcüğünün kapsamındadır ve kendisi *pine* (çam), *fir* (köknar) ve *cedar* (sedir) gibi tür sınıflarını içermektedir.

Berlin ve ark., (1973) bu aşamanın ihtiyatlı bir şekilde deneme niteliğinde tasarlandığını, geçerliliğinin gelecek araştırmalar tarafından kesinleştirileceğini vurgulamıştır. Nitekim çoğu araştırmada bu aşamaya yer verilmemektedir.

orta derece (İng. *intermediate rank*): bkz. *orta aşama taksonları*

örtülü ulamlar (İng. *covert categories*): bkz. *orta aşama taksonları*

parçalı sözlük birimler (İng. *segmentable lexemes*): Conklin (1962) tarafından üretilmiştir. Anlam açısından Berlin (1992)’nin *işlek olmayan sözlük birimler* terimine büyük ölçüde yakındır.

seviye (İng. *level*): Berlin (1992) tarafından ortaya koyulan halk sınıflandırmasında her aşamanın yer aldığı hiyerarşik yer.

sıklık (İng. *frequency*): Konuşurların bir sözlük birimi kullanım sayısı. Sıklık bir ilk örneği belirleyen üç temel özellik arasında bulunmaktadır (bkz. Rosch ve Mervis, 1975)

sınıf çok anlamlılığı (İng. *taxonomic polysemy*): Forth (1995) tarafından halk sınıflandırmalarında çok anlamlı bir terimin hem (ilk örnek olarak düşünülebilecek) bir alt tür sınıfını hem de onun üst aşamasını ifade etmesi anlamında kullanılmaktadır.

sınıflandırma (İng. *classification, categorization*): Sınıflandırma genel olarak nesnelerin evrensel, özel veya paylaşılan özelliklere dayandırılarak bölümlere ayrılması. Çağdaş çalışmalar sınıflandırma ile idrak arasındaki ilişkiyi belirlemiş ve sınıflandırmanın; dil, tahmin, çıkarım, karar verme, öğrenme ve her türlü çevresel etkileşimde esas olduğunu, düşünce, algılayış, hareket ve konuşmamızda sınıflandırmaktan daha temel bir şey bulunmadığını (Lakoff, 1987: 5) ortaya koymuştur.

sınıflandırma ilkeleri (İng. *principles of categorization*): Sınıflandırma kuramları çerçevesinde ortaya konan prensiplerdir. Aristo, Rosch (1978) ve Berlin (1992) tarafından ortaya koyulan sınıflandırma prensipleri bilim dünyasında en başta gelenlerdir.

sözcük türü (İng. *lexical type*): Sözcüklerin belirli bir ölçüte göre ayrılmış her bir sınıfı. Bilişsel budun dil biliminde bu kavram *birincil* ve *ikincil isimleri* içine almaktadır.

sözcük yapısı (İng. *lexical structure*): Kelimenin biçimsel özellikleri. Bilişsel budun dil biliminde bu kavram dil bilimsel açıdan analiz edilemeyen *basit isimleri* ve dil bilimsel açıdan analiz edilebilen *karma isimleri* (*işlek isimler*, *işlek olmayan isimler*) içine almaktadır.

tasvir gücü (İng. *descriptive force*). İkincil sözlük birimlerin sahip olduğu bir özelliktir. *Mavi çam*

teriminin, bitkinin diğerlerinden farklı bir renk özel-liğiyle karakterize edilen bir çam türü olduğunu ifade etmesi tasvir gücünün sonucudur. Conklin (1962) tarafından türetilen bir terimdir.

takson (İng. taxa): Belirli bir sınıfa girebilecek derecede ayırt edici farklılıklara sahip olan taksonomik grup.

taksonomi (İng. taxonomy): Klasik olarak “sınıflandırılma ve bu sınıflandırmada kullanılan kurallar bütünü” (GTS), idrak temelli bakış açısıyla “belirli bir türün bilişsel bir modeli” (Lakoff, 1987) şeklinde tanımlanabilir. Özellikle bitki ve hayvan sınıflandırılması için çoğunlukla bu terim tercih edilmektedir.

tek başlangıç (İng. unique beginner): Tek başlangıç, halk taksonomisinin ilk ve en kapsamlı sınıfıdır. Berlin daha sonraki çalışmalarında bu ulam için *âlem* terimini kullansa da *tek başlangıç* terimi literatürde daha fazla yaygınlık kazanmıştır. Berlin (1992: 15-16) bu aşamayı “0 seviye” (İng. level 0) olarak tanımlar.

Bilişsel budun dil bilimciler dünya dilleri üzerine yapmış oldukları kapsamlı çalışmalar sonucunda bu aşamanın evrensel bir ulam olmakla birlikte pek çok dilde isimlendirilmediğini ortaya koymuştur (Brown, 2000: 66). Bu aşama ancak doğal biyolojik sınıflandırılmaları en ileri gelişmişlik seviyesinde olan dillerde isimlendirilir (Berlin, 1992).

Tek başlangıç aşamasını temsil eden kelimelerin iki evrensel özelliği bulunmaktadır: (i) Anlam açısından temsil ettiği bütün ulamı içine almalı, (ii) yapı bakımından birincil sözcük birimler ile tanımlanmalıdır (Brown, 2000: 66). Türkiye Türkçesinde *bitki* İngilizcedeki *plant* kelimeleri bu aşamanın bitki dünya-sındaki temsilcileridir.

temel-seviye ulamları (İng. basic level categories): Genellikle bütün üyelerini tek bir zihinsel imajla sunabileceğimiz ve ortak bir motor yordamıyla etkileşime geçebilen en yüksek basamak (Lakoff, 1987).

Klasik sınıflandırma teorisinde taksonomik hiyerarşinin ortasındaki ulamlara özel bir önem verilmemektedir. İlk olarak Berlin (Berlin, Breedlove, Raven, 1974; Berlin, 1992) ve Hunn (1977) halk sınıflandırmasının en ortasında yer alan cins aşamasının bitki ve hayvan sınıflandırmalarında psikolojik olarak temel olduğunu ortaya koyar. Bu tespitten hareketle Rosch ve arkadaşları temel seviye ulamlarının etkisi üzerine çalışmaya başlarlar ve tıpkı Berlin ve Hunn gibi, psikolojik olarak en temel seviyenin taksonomik hiyerarşilerin ortasında olduğunu görür. Bu araştırmalar sonucu Rosch ve diğerleri (1975) temel seviyenin (i) algı, (ii) işlev, (iii)

iletişim, (iv) bilgi düzenleme olmak üzere dört açıdan temel teşkil ettiğini ortaya koyan aşağıdaki özellikleri sıralar (Aktaran Lakoff, 1987: 46):

- Ulam üyelerinin şekillerini benzer şekilde algıladıkları en yüksek seviye.
- Tek bir zihinsel görüntünün tüm ulamı yansıtabileceği en yüksek seviye.
- Bir kişinin ulam üyeleriyle etkileşim için benzer motor eylemlerini kullandığı en yüksek seviye.
- Ulam üyelerini tanımlamak için nesnelere en hızlı olduğu seviye.
- Ulam üyeleri için en yaygın kullanılan etiketlerin bulunduğu seviye.
- Çocuklar tarafından adlandırılan ve anlaşılabilir ilk seviye.
- Bir dilin sözlüğüne giren ilk seviye.
- En kısa birincil sözlük birimlere sahip seviye.
- Terimlerin tarafsız bağlamlarda kullanıldığı seviye.
- Bilgimizin çoğunun düzenlendiği seviye.

temsilci kuramı (İng. exemplar theory): Temsilci teorisi, insanların nesnelere ve fikirleri sınıflandırma biçimleriyle ilgili bir psikoloji kuramıdır. Douglas Medin’in, hayvanlarda eğitim üzerine geliş-tirmiş olduğu teoriyi insan öğrenimine uygulamasıyla ortaya çıkmıştır (Medin ve Schaffer, 1978; Medin ve Schwanenflugel, 1981). Bireylerin yeni uyaranları bellekte depolanmış örneklerle karşılaştırarak ulamla ilgili yargılarda bulunduğunu, bellekte saklanan örneğin “temsilci” olduğunu öne sürmektedir. Bu teoriye göre yeni uyaran, o ulamdaki örneklerle sahip olduğu en büyük benzerlik oranlarına dayanan bir ulama atanır (Smith ve Medin, 2002).

tür (İng. specific): Berlin (1992) tarafından ortaya konulan halk sınıflandırma sisteminin beşinci aşamasıdır. Evcilleştirilmiş veya ekonomik açıdan önemli türler ihtiva eder. İkincil isimlerle kurulur. Ör. *acı çiğdem*, *güzel avrat otu*.

tür-cins çok anlamlılığı (İng. specific-folk generic polysemy): Halk sınıflandırmalarında çok anlamlı bir terimin hem (ilk örnek olarak düşünülecek) bir alt tür sınıfını hem de onun üst aşamasını ifade etmesi. Berlin vd. (1973) tarafından kullanılmaktadır.

ulam (İng. category): Aralarında herhangi bir bakımdan ilgi veya benzerlik bulunan şeylerin tümü.

üst ulamlar (İng. superordinate categories): Berlin (1992) tarafından ortaya konulan halk sınıflandırma sisteminde cins ulamının üstünde yer alan “tek başlangıç” ve “yaşam biçimi” aşamaları.

yaşam biçimi (İng. life form): Berlin (1992) tarafından ortaya konulan halk sınıflandırma sisteminin ikinci aşaması. Berlin (1992)'e göre yaşam biçimi sınıfında yer alan taksonlar sayıca azdır. Herhangi bir dilde sayılarının 10'ı aştığı nadir olarak görülür. Yaşanılan coğrafyadaki bitki türleri çeşitliliği, toplumun örgüt yapısı, demografik özellikleri, geçim kaynakları yaşam biçimi taksonlarının sayısını etkileyen faktörlerdir. Yaşam biçimi taksonları birincil sözcük birimlerle adlandırılırlar. Türkçedeki *ağaç, ot, çiçek, diken, sarmaşık, çimen, mantar, çal* kelimeleri yaşam biçimi aşamasının temsilcileridir.

zihin (İng. mind): Canlının duygu ve davranışlar dışındaki ruhsal süreç ve etkinliklerinin bütünü.

zihinsel (İng. mental): Zihin ile ilgili.

Kaynaklar

- Aitchison, J., 1987. *Words in the Mind: An introduction to the mental lexicon*. Basil Blackwell, Oxford.
- Atran, S., 1998. Folk biology and the anthropology of science: cognitive universals and cultural particulars. *Behav Brain Sci.*, 21, 547-569.
- Atran, S., 1999. Folkbiology. In: Wilson, R. ve Keil, F., (Ed.), *The MIT Encyclopedia of the Cognitive Sciences*. MIT Press, Cambridge, Massachusetts, Londra, England, 316-317.
- Barsalou, L. W., 1985. Ideals, central tendency, and frequency of instantiation as determinants of graded structure in categories. *Journal of Experimental Psychology. Learning, Memory, and Cognition*, 11, 629-654.
- Berlin, B., 1992. *Ethnobiological classification. Principles of categorization of plants and animals in traditional societies*. Princeton University Press, Princeton.
- Berlin, B., Breedlove, D. E. ve Raven, P. H., 1973. General Principles of Classification and Nomenclature in Folk Biology. *Amer. Anthro.* 75: 214-42.
- Berlin, B., Breedlove, D. E. ve Raven, P. H., 1968. Covert Categories and Folk Taxonomies. *Amer. Anthro.* 70: 290-99.
- Berlin, B., Breedlove, D. E. ve Raven, P. H., 1974. *Principles of Tzeltal Plant Classification: An Introduction to the Botanical Ethnography of a Mayan Speaking Community in Highland Chiapas*. Academic Press, New York.
- Berlin, B. ve Kay, P., 1969. *Basic Color Terms: Their Universality and Evolution*. University of California Press, Berkeley.
- Brown, C. H., 1984. *Language and Living Things: Uniformities in Folk Classification and Naming*. Rutgers University Press, New Brunswick, N.J.
- Brown, C. H., 2000. Folk Classification: An Introduction. Minnis, P.E., (Ed.), *Ethnobotany: A reader*. University of Oklahoma Press, 65-70.
- Conklin, H. C., 1962. Lexicographical treatment of folk taxonomies. *International Journal of American Linguistics* 28: 119-141.
- Ellen, F. R., 1993. *The cultural relations of classification: an analysis of Nuauulu animal categories from central Seram*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Fillmore, C. J., 1982. Frame semantics. The Linguistic Society of Korea (Ed.), *Linguistics in the morning calm*. Hanshin, Seoul, 111-37.
- Forth, G., 1995. Ethnozoological Classification and Classificatory Language among the Nage of Eastern Indonesia. *Journal of Ethnobiology* 15:45-69.
- Frake, C. O., 1961. The diagnosis of disease among the Subanum of Mindanao. *American Anthropologist* 63:113-32.
- Frake, C. O., 1962. Cultural ecology and ethnography. *American Anthropologist*, 64: 53-59.
- Güncel Türkçe Sözlük.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts, 07.07.2018, =GTS
- Hunn, E., 1976. Toward a perceptual model of folk biological classification. *American Ethnologist* 3/3: 508-524.
- Hunn, E., 1977. *Tzeltal folk zoology: the classification of discontinuities in nature*. Academic Press, New York.
- Katamba, F., 2005. *English words*. 2. Baskı. Routledge, Londra ve New York.
- Kess, J. F., 1992. *Psycholinguistics: Psychology, Linguistics, and The Study of Natural Language*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia.

- Labov, W., 1973. The boundaries of words and their meanings. Bailey, J. N. ve Shuy, R. W., (Ed.), *New Ways of Analysing Variation in English*. Georgetown University Press, Washington DC, 340-373.
- Lakoff, G., 1987. *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind*. University of Chicago Press, Chicago.
- Langacker, R. W., 1986. An Introduction to Cognitive Grammar. *Cognitive Science* 10: 1-40.
- Langacker, R. W., 2008. *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*. Oxford University Press, New York.
- Leyew, Z., 2011. *Wild Plant Nomenclature and Traditional Botanical Knowledge Among Three Ethnolinguistic Groups in Northwestern Ethiopia*. Addis Ababa: Organisation for Social Science Research in Eastern and Southern Africa.
- Medin, D.L. ve Atran, S., 2004. The native mind: biological categorization and reasoning in development and across cultures. *Psychol Rev* 111: 960-983.
- Medin, D. L., ve Schaffer, M. M., 1978. Context theory of classification learning. *Psychological Review*, 85, 207-238.
- Medin, D. L. ve Schwanenflugel, P. J., 1981. Linear separability in classification learning. *Journal of Experimental Psychology: Human Learning and Memory*, 7, 355-368.
- Pilten Ufuk, Ş., 2017. *Türk Bilişsel Budun Dil Bilimine Giriş Halk Sınıflandırmaları -Temel Aşamalar-*. Grafiker Yayınları, Ankara.
- Romano, P.R.C., 2011. A Taxonomy of International Rule of Law Institutions. *Journal of International Dispute Settlement*, Vol. 2, No. 1: 241-277.
- Rosch, E., 1973. On the internal structure of perceptual and semantic categories. Moore, T.E., (Ed.), *Cognitive Development and the Acquisition of Language*, Academic Press, NewYork, 111-44.
- Rosch, E., 1975. Cognitive representations of semantic categories. *Journal of Experimental Psychology: General* 104: 192-233.
- Rosch, E., 1978. Principles of categorization. Rosch, E. ve Lloyd, B., (Ed.), *Cognition and Categorization*. Lawrence Erlbaum, Hillsdale, 27-48.
- Rosch, E. ve Mervis, C. B., 1975. Family resemblances: Studies in the internal structure of categories. *Cognitive Psychology*, 7: 573-605.
- Schank, R. C ve Abelson, R. P., 1977. *Scripts, plans, goals, and understanding: An inquiry into human knowledge structures*. Erlbaum, Hillsdale, NJ.
- Smith, E.E ve Medin D.L., 2002. The Exemplar View. Levitin, D. (Ed.), *Foundations of Cognitive Psychology: Core Readings*. MIT Press, 277-292.
- Sokal, R., 1995. Ethnobiological Classification: Principles of Categorization of Plants and Animals in Traditional Society by Brent Berlin. *Language*, Vol. 71, No. 1 (Mar.), Linguistic Society of America: 160-163.
- Wallace, H., 2006. *Classification, Life Processes*. Heinemann-Raintree.
- Waxman, S. R., 1999. The dubbing ceremony revisited: Object naming and categorization in infancy and early childhood. Medin, D. L. ve Atran, S., (Ed.), *Folkbiology*. MIT Press/Bradford Books, Cambridge, MA, 233-284.
- Wittgenstein, L., 1953. *Philosophical Investigations*. Blackwell Publishing, Oxford.
- Yule, G., 2006. *The Study of Language*. Cambridge University Press, Cambridge, New York.